

Leerlingvolgsysteem

'Bewegen en Spelen'

Over observeren, registreren en extra zorg

'Observeren kost veel te veel tijd!' 'Ik besteed mijn tijd liever aan de les zelf.' Een goede docent kent de wensen en mogelijkheden van de kinderen in zijn groepen. Op basis van deze kennis ontwerpt hij de omgeving waarin zijn kinderen (beter leren) spelen en bewegen. Met het leerlingvolgsysteem 'bewegen en spelen' kan een docent in ongeveer vijf minuten per kind (per jaar) de meest essentiële observaties en registraties realiseren. Deze beperkte tijdsinvestering kan grote meerwaarde hebben. In dit artikel wordt ingegaan op zowel de wijze van observeren als de mogelijkheden van de registraties.

Door: Wim van Gelder & Hans Stroes

Het leerlingvolgsysteem 'bewegen en spelen' (lvs) is ontwikkeld om systematisch de bewegings- en spelontwikkeling van kinderen van twee tot en met zestien jaar te kunnen observeren en registreren. Het vaardigheidsniveau van het kind kan met behulp van de registratieformulieren in kaart worden gebracht.

Het lvs bestaat uit vier verschillende onderdelen:

- motorische vaardigheid
- angst
- spelinzicht
- gedrag in spelsituaties
- kleinmotorische vaardigheid (schrijven).

Dit artikel gaat in op 'motorische vaardigheid'.

Via de website www.Leraar24.nl/video/2696 is een video over het lvs te bekijken.

Historie

In 20 jaar tijd heeft het lvs zich ontwikkeld van een systeem waarin zestien verschillende bewegings-situaties zowel kwantitatief als kwalitatief werden geregistreerd, naar een systeem waarin de essentie is overgebleven. Het in kaart brengen van een viertal vaardigheidslijnen op basis van heldere kwantitatieve scores, bleek dezelfde zeggingskracht

te hebben als het veel omvangrijkere en tijdrovende 'oude' leerlingvolgsysteem. Bovendien zijn er duizenden observaties verwerkt in het onderzoek dat ten grondslag ligt aan het leerlingvolgsysteem.

Een groot aantal opleidingen (Pabo, ALO, cios, roc's sport en bewegen) gebruikt het lvs al jaren. In het basisonderwijs en in de motorische remedial teaching is het waarschijnlijk het meest gebruikte lvs.

De belangrijkste uitgangspunten

1 Informatie

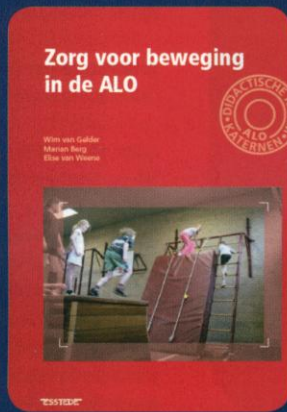
- De registraties moeten informatie opleveren die een directie verbetering van het bewegingsonderwijs en/of de zorg voor bewegen tot gevolg hebben.
- De vier basale vaardigheden (stilstaan, springen-kracht, springen-coördinatie en stuiten) zijn veelzeggend (voorspellend) voor het niveau binnen de twaalf leerlijnen (C.Mooij, 2011). Met andere woorden: er is een grote mate van transfer.

2 Haalbaar

- Er worden geen specifieke materialen gebruikt.
- Het vergaren van deze kennis en het administreren neemt weinig tijd in beslag. We gaan uit van gemiddeld vijf minuten per kind per jaar.
- Het kan in combinatie met elke methode bewegingsonderwijs gebruikt worden.
- De observaties kunnen plaatsvinden in een gymzaal, maar ook in het speellokaal, op het schoolplein of bij een vereniging.

3 Objectief

- Het zijn vaardigheden die eenduidig observeerbaar zijn en voor een groot deel tot stand komen middels kwantitatieve gegevens (aantal seconden, meters et cetera).

Goed stilstaan bij het glijden

Het observeren en registreren van motorische vaardigheden

De 'motorische vaardigheid' wordt onderverdeeld in vier vaardigheidslijnen, de zogenoemde 'Vier 5-en'.

1. Stilstaan op één been staan
2. Springen-Kracht met name hinkelen
3. Springen-Coördinatie o.a. huppelen en wisselsprong
4. Stuiten

Een voorbeeld

Wesley (vijf jaar en zes maanden = 5.6) kan op zijn linkerbeen acht keer hinkelen en op zijn rechterbeen twee keer. Yolante (11.2) kan op haar rechterbeen twee keer hinkelen en op haar linkerbeen lukt het niet. Ze kan met twee benen van een bank af springen. Wesley haalt met deze score niveau I: 'kan drie keer hinkelen'. Een score die gehaald wordt door 80% van de kinderen op hun vierde verjaardag (4.0). Yolante haalt met deze score niveau 0: 'kan met twee benen van een bank springen'. Een score die gehaald wordt door 80% van de kinderen op hun derde verjaardag (3.0). Aan de hand van deze voorbeelden worden de belangrijkste formulieren toegelicht.

Het groepsformulier

Op het groepsformulier kunnen de observaties van een groep snel worden verwerkt. Tijdens het observeren is de leeftijd van de leerling

gen niet van belang! Het niveau wordt bepaald door een vierkantje aan te kruisen. Daarbij is het feit of een leerling vijf of negen jaar oud is niet van belang. Het is een bepaling van de mogelijkheden van een leerling.

Bijvoorbeeld van groep 2a zien de scores 'Springen-Kracht' er als volgt uit: >>

Springen - Kracht						Groepsformulier 2		
Observatiedata		1. 22 juni 2011	2.	Leerkracht(en) J. Rijpstra		Groep 2a		
Vaardigheidsniveau		3.	4.	Let op:				
-	stapt van een verhoging van 20 cm	Hinkelen is een 'kaatsende' beweging. Het contact met de grond is kort. Hoe langer het contact duurt hoe zwaarder het hinkelen eruit ziet. Bij stilstaan na elke sprong is er geen sprake van hinkelen. Bij hinkelen over 9 meter (vanaf niveau III): • starten uit stilstand voor de lijn, • telling: het aantal voetcontacten tussen de lijnen wordt geteld. • als het laatste voetcontact op de lijn is, telt deze wel mee. Elk kind doet twee pogingen, waarbij de beste poging telt.						
0	springt (met twee benen tegelijk van bank) en blijft staan							
I	hinkelt 3 x							
II	hinkelt 10 x							
III	hinkelt 10 x op het andere been							
Aantal over 9 meter:		Sterkste been		'Andere' been				
IV	11	12						
VI	9	10						
VIII	7	8						
X	6	7						
X+	5	6						
80% van de kinderen behaalt deze vaardigheden op de leeftijd van respectievelijk 2.0, 3.0, 4.0, 5.0, 6.0, 7.0, 9.0, 11.0 en 13.0 jaar								
Namen	-	0	I	II	III	IV VI VIII X sterkste been	IV VI VIII X 'andere been'	Opmerkingen (noteer de aantallen)
Wesley	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	Links 8 Rechts 2
Yolante	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	Links 0 Rechts 2
Wesley	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Wesley	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Figuur 6 Het groepsformulier van de groep van Wesley en Yolante

Contact:

mrt@quicknet.nl en/of
stroesinbeweging@online.nl

Overzichtsformulier vier motorische vaardigheden		Naam Wesley		Geboortedatum 22-01-06		Blz. 5			
	niveau -I 2,0 jaar	niveau 0 3,0 jaar	niveau I 4,0 jaar	niveau II 5,0 jaar	niveau III 6,0 jaar	niveau IV 7,0 jaar	niveau VI 9,0 jaar	niveau VIII 11,0 jaar	niveau X 13,0 jaar
Stilstaan	kan over 4 cm stappen	schuift zonder te vallen een bal	staat 3 sec op één been	staat 10 sec op één been, wederom mag	staat 10 sec op één been, stabiel	staat 30 sec op één been, wederom mag	staat 30 sec op één been, stabiel	staat 60 sec op één been, met ogen dicht	staat 90 sec op één been, met ogen dicht
	☐	☐	4,5	rechts 5,6 links 5,6	rechts 6,6 links 6,6	rechts ☐ links ☐	rechts ☐ links ☐	rechts ☐ links ☐	rechts ☐ links ☐
Springen - Kracht	stapt van een verhoging van 20 cm	sprong van een bank (30 cm) en legt staan	hinkelt 3 x	hinkelt 10 x	hinkelt 10 x op het andere been	hinkelen over 9 meter	hinkelen over 9 meter	hinkelen over 9 meter	hinkelen over 9 meter
	☐	4,5	5,6	6,6	☐	11 x ☐ 12 x ☐	9 x ☐ 10 x ☐	7 x ☐ 8 x ☐	5/6 x ☐ 6/7 x ☐
Springen - Coördinatie	trapelt als het kind onthoog	sprong met 2 beentjes tegelijk omhoog	als een langwerpige 3 x vooruit springen	heppelt	maakt 10 x een ski-sprong	maakt enkele sensatiesprongen	kan in ritme huppelen en in de handen waaien	kan in ritme kruis-sprongen maken	kan in ritme spreid-sprongen maken
	☐	4,5	5,6	6,6	☐	☐	☐	☐	☐
Stuilen	raakt (regelmatig) een goed aangepiepte ballon	houdt een ballon 3 tot 5 keer hoog	houdt een ballon 6 keer hoog	laat vallen - stuit - pak'	stuit 15 x met de voorkant van de hand	stuit 15 x achter elkaar met de andere hand	kan 10 x dribbelen in 8-zaan (30 sec.)	stuit meer dan 15 x zonder rijk de bal te eggen	kan 12 x dribbelen in 8-zaan (30 sec.)
	☐	☐	☐	4,5	☐	rechts ☐ links ☐	rechts ☐ links ☐	rechts ☐ links ☐	rechts ☐ links ☐

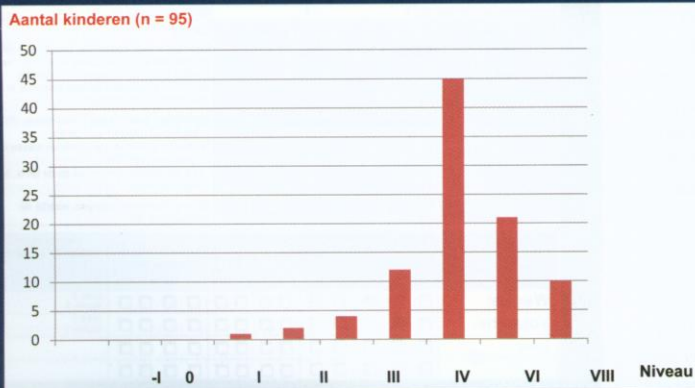
Het overzichtsformulier van Wesley

Overzichtsformulier

Hierboven is een overzichtsformulier afgebeeld waarin de vier vaardigheidslijnen middels negen vaardigheden zijn onderverdeeld in negen niveaus. Het eenvoudigste vaardigheidsniveau wordt als niveau -I (= min 1) genummerd en het moeilijkste als X. Deze vaardigheidsniveaus geven aan in welke volgorde een kind in het algemeen vaardigheden aanleert. Voor leerlingen ouder dan dertien jaar geldt niveau X als eindniveau. Als leerlingen dit niveau halen zijn ze in principe in staat alle reguliere bewegings- en spelvormen in het voortgezet onderwijs aan te leren.

De nummering van de niveaus correspondeert ongeveer met de groep waarin de leerlingen zitten. De vaardigheden van niveau I komen overeen met de vaardigheden die de meeste leerlingen in groep 1 beheersen. De niveaus II t/m VIII hebben betrekking op groep 2 tot en met 8. Niveau X is gebaseerd op de leerlingen die in de brugklas zitten. De niveaus zijn zo gekozen dat ongeveer 80% van de leerlingen dit niveau op de aangegeven leeftijd beheerst. Dus 80% van de 6-jarige leerlingen in groep 3 beheerst vaardigheidsniveau III. Ze kunnen: tien seconden op één been staan, kunnen tien keer zowel op het linkerbeen als op het rechterbeen hinkelen en kunnen tien keer een skisprong maken en vijftien keer stuilen met een bal.

Voortgaand op het voorbeeld van Wesley: indien ook de andere drie vaardigheidslijnen zijn geobserveerd, kan een overzichtsformulier per kind worden ingevuld. Hierboven het overzichtsformulier van Wesley.

Staadtdiagram van de vaardigheid Springen-Kracht van achtjarige meisjes (n = 65)

Naast de waarnemingen op 5.6-jarige leeftijd, zijn ook de waarnemingen van een jaar eerder en een half jaar later geregistreerd.

Onderzoek

Het onderzoek dat ten grondslag ligt aan de percentages die in dit lvs worden gehanteerd, is in het schooljaar 1999/2000 gedaan. Het omvat 2.700 registraties zowel van het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs. Hiervoor zijn duizenden observaties nodig geweest. Op de bijgeleverde cd zijn alle onderzoeksgegevens terug te vinden.

Totaalscore per niveau

Cumulatieve scores.

Opmerking. Niveau VII is niet door alle observatoren onderscheiden als niveau.

Signaleringsniveau

Wanneer we de vaardigheidsniveaus koppelen aan leeftijden, kunnen we uitspraken doen over 'achterstanden in de motorische ontwikkeling'. Het signaleringsniveau geeft aan op welke leeftijd vaardigheden door meer dan 80% van de leerlingen beheerst worden. Wanneer een kind het - op zijn kalenderleeftijd - aangegeven niveau niet haalt, kunnen we spreken van een achterstand van de motorische ontwikkeling. Bijvoorbeeld als een zesjarige twee seconden op één been staat en vier keer kan hinkelen. Dit zijn scores die 80% van de 4.0-jarigen behalen. Dit zesjarige kind heeft dus een achterstand van twee jaar. Dit zegt overigens niets over met hoeveel plezier dit kind deelneemt aan bewegingssituaties.

Mogelijkheden van het leerlingvolgsysteem

De gegevens (registraties) uit dit lvs bieden de leerkracht zeven mogelijkheden:

1. een beginsituatie van een les bewegingsonderwijs juist inschatten. Kennis van de motorische vaardigheid van leerlingen is een belangrijke voorwaarde om tot een goede (adaptieve) les bewegingsonderwijs te komen
2. legitimeren en evalueren van extra zorg (Motorische Remedial Teaching)
3. gegevens tussen leerkrachten en tussen scholen onderling overdragen; denk hierbij aan de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs en informatieverstrekking voor de Regionale Verwijzings Commissie (RVC)
4. informatie verstrekken aan ouders
5. rapporteren op basis van ontwikkeling (voortgang) met betrekking tot de deelname aan de lessen bewegingsonderwijs

6. de samenwerking tussen vakleerkracht en groepsleerkracht optimaliseren
7. een verwijzing (bijvoorbeeld via de huisarts naar een kinderfysiotherapeut) in gang zetten door middel van een gesprek met ouders.

Motorische vaardigheid zegt niet alles!

Het bepalen van de motorische vaardigheid van een kind kan een belangrijke hulpmiddel zijn voor een docent voor het verzorgen van onderwijs op maat en het overleggen met collega's, ouders en verwijzers. Van het grootste belang is echter (het behoud of vergroten van) het plezier in bewegen en om binnen die context het bewegingsrepertoire van het kind te vergroten. Met name repertoire dat het kind in de lessen bewegingsonderwijs, op het schoolplein, in de buurt en op sportverenigingen zal tegenkomen. Om dit maatwerk te leveren is meer nodig dan het bepalen van de motorische vaardigheid. Het lvs beschrijft tevens mogelijkheden om angsten, spelinzicht en gedrag in bewegingssituaties te monitoren.

Rapportage

Er wordt binnen het lvs uitgebreid stilgestaan bij rapportage. In navolging van bovenstaande wordt aangegeven dat het rechtstreeks vertalen van motorische vaardigheid in een rapportcijfer stellig wordt afgeraden. Vele alternatieven worden beschreven.

Wensen in de (nabije) toekomst

- Verwerkingsmogelijkheid gegevens via een website. Momenteel vergaande ontwikkeling via project Jump-in.
- Verwerkingsmogelijkheid via PDA/iPad.
- Systeem op enkele punten aanscherpen en vervolgens nieuwe normeringen vaststellen.
- Tussenstappen formuleren voor speciaal onderwijs (met name ZML) en voor beter bepalen van vorderingen binnen extra zorg/MRT-trajecten.

Meer informatie

Een uitgebreider artikel is te lezen via de KVLO-website.

- Link met bewegingsonderwijs.
- Mogelijkheden software.
- Angsten in de les bewegingsonderwijs.
- Kleine motoriek en schrijven.
- Spelinzicht.
- Wanneer zijn verwijzingen naar MRT of kinderfysiotherapie zinvol?

Plezier in bewegen staat voorop

Meer informatie via de websites:
www.in-beweging.net tabblad LVS
www.basislessen.nl
www.bewegingsonderwijsonline.nl

Auteurs

Wim van Gelder heeft het scholings- en adviesbureau 'Van Gelder in beweging' en is docent bewegingsonderwijs aan de Pabo Haarlem en tevens voorzitter van de stichting 'Motorische Remedial Teaching in beweging'.

Hans Stroes heeft het Scholings- en adviesbureau 'Stroes in beweging', was voorheen vakleerkracht en mrt-er Montessorischool Drachten, bewegingsconsulent Gemeente Smaltingerland, docent aan de ALO Groningen en docent aan de Katholieke Pabo Zwolle.

Literatuur

(2004). Mooij, C, e.a. *Basisdocument Bewegingsonderwijs*, Jan Luiting Fonds, Zeist, ISBN 9072335368

(2010) Gelder, W. van, Stroes, H. *Leerlingvolgsysteem bewegen en spelen*. 2e druk, Elsevier, Amsterdam ISBN 9789035231771

(2007) Gelder, W. van e.a. *Zorg voor beweging in de PABO*. Uitgeverij Esstede b.v., Heeswijk-Dinther, ISBN 9789075142761

(2008) Gelder, W. van, e.a. *Zorg voor beweging in de ALO* Uitgeverij Esstede b.v., Heeswijk-Dinther, ISBN 9789075142778

(2008) Gelder, W. van, e.a. - *Zorg voor beweging in de basisschool* Uitgeverij Esstede b.v., Heeswijk-Dinther, ISBN 9789075142846

Zorg voor beweging in de basisschool is een bewerking door Liesbeth Verhoeven voor de studenten van Vlaamse hogescholen met een lerarenopleiding. De terminologie is aangepast en een aantal voorbeelden zijn toegespitst op de Vlaamse situatie. Voor de rest is het boek gelijk aan *Zorg voor beweging in de PABO*. ◀

